

SENDİKACILIK TARİHİNE İLİŞKİN YANLIŞLAR

Aydınlık Dergisi, 6 Temmuz 2008

Yıldırım Koç

Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi tarihi konusunda sürekli olarak yeni kitaplar ve kitapçıklar yayımlanıyor; çeşitli dergilerde makaleler çıkıyor. Bunları izlemeye çalışıyorum. Bu yayınların bir bölümünde yıllar öncesinde düzeltilmiş bazı hatalar tekrar tekrar yapılıncaya, bazen bunları gündeme getirmek gerekiyor. Hele bu yapıtların yazarları ve yayımlayıcıları önemliyse, başka araştırmacıların bu kaynaklara dayanarak hataları sürdürmesini önlemek için bu düzeltmeler daha da gerekli oluyor.

Dr.Naci Önsal, çalışma yaşamı alanında saygın ve uzmanlığına güvenilen bir isimdir. Sayın Önsal halen TÜRK-İŞ Genel Sekreter Yardımcılığı görevini yapmaktadır.

Dr.Naci Önsal'ın **Sendikal Notlar** kitabı (Mayıs 2008, 138 s.) kısa bir süre önce TÜRK-İŞ tarafından yayımlandı. Bu kitabın "Türkiye'nin Çalışma Yaşamı" bölümünde yer alan bazı bilgiler yanlıştır. Kaygım, Dr.Naci Önsal gibi uzmanlığına güvenilen bir kişinin TÜRK-İŞ gibi bir kuruluş tarafından yayımlanan kitabında yer alan maddi hataların, başka araştırmacıların bu hataları yinelemesine yol açmasıdır. Bu nedenle, Sayın Önsal'ın hoşgörüsüne güvenerek, bazı maddi hataları gündeme getireceğim.

Sayın Önsal, Kamar Yalçın'ın **Türkiye'de Sosyal Girişimler ve Sendikacılık Tarihi** isimli kitabını kaynak göstererek, şunları yazıyor: "Bilinen ilk işçi örgütü 1871 yılında kurulan Ameleperver Cemiyeti'dir. Bu cemiyet Avrupa'da gelişen sosyal akımların sonucu olarak çoğunluğu işçi sınıfı dışında olan aydınlarca kurulmuştur." (s.21)

1871 yılında kurulduğu ileri sürülen "Ameleperver Cemiyeti"nin bir işçi örgütü olmadığı bundan 39 yıl önce Oya Sencer'in **Türkiye'de İşçi Sınıfı, Doğuşu ve Yapısı** (Habora Yay., İst., 1969, s.155-157) kitabında anlatıldı. Ayrıca, bu örgütün gerçek adının "Ameleperver" değil "Amelperver Cemiyeti" olduğu 1996 yılında yayımlanan **Sendikacılık Ansiklopedisi**'nde belirtilmektedir. Erkan Serçe'nin **Sendikacılık Ansiklopedisi**'ndeki yazısına göre, Amelperver Cemiyeti 1866 yılında kuruldu. Çoğunluğunu Rum ve diğer yabancı ve azınlık gruplardan kişilerin oluşturduğu bir hayırseverler derneği idi, işçi örgütlenmesiyle ilgisi yoktu. (**Sendikacılık Ansiklopedisi**, C.1, s.41)

Dr.Naci Önsal, Oya Baydar'ın 1998 yılında yayımlanan **Türkiye'de Sendikacılık Hareketi** kitabını kaynak göstererek Osmanlı'da ilk işçi hareketlerinin 1872 yılında görüldüğünü belirtiyor (s.21). Halbuki, 1587 yılında İstanbul'da Mehmet Paşa tarafından yaptırılan camide çalışan işçilerin 12 akçe olan yevmiyelerinin yetmediğini bildirip 4 akçe zam istediklerini ve bu zammın verilmesinden sonra da yine iş durdurduklarını biliyoruz. Ayrıca, İssawi, 1863 yılında Ereğli kömür madenlerinde bir grev olduğundan söz etmektedir. ODTÜ Tarih Bölümü'nden Dr.Birten Çelik'in doktora tezi (**Türkiye'de İşçi Hareketlerinin Tarihsel Gelişimi , 1800-1870**) 19. Yüzyılda bu tarihten önce iki önemli işçi eylemini ortaya çıkarmıştır ve bu bilgi basına yansıtılmıştır. Dr.Birten Çelik'in saptamalarına göre, 1826 yılında Kal'a-yı Tis'a (Dokuzuncu Kale) inşaatında çalışan işçiler, ücretlerine zam yapılmasını sağlamak amacıyla iş bırakmışlar. Sayın Çelik'in doktora tezinde belirtildiğine göre, "Bu kalenin binalarında çalışan amelelerin talepleri, ücretlerinin arttırılması içindir. İşçiler, taleplerini bir kaç kez, 'şu kadar akçe isteriz ve yevmiyelerimize zam yapın' diyerek dile getirmişlerdir. Belgeye göre, işçiler, dile getirdikleri taleplerinden dolayı kendilerine karşı zor kullanılırsa, firar edeceklerini söylemişlerdir. Bu işçiler, ellerinde direklerle ayaklanmışlardır." (s.112-113) Bu dönemde gerçekleşen diğer bir işçi eylemi, ordu için giysi üreten bir fabrika olan Elbisehane-i Askeri'dedir. Elbisehane-i Askeri işçileri, ödenemeyen ücretlerinin ödenmesini sağlamak amacıyla 1862 yılında greve gitmişler. Bu eylem, Elbisehane dışında diğer anbarlarda çalışan ameleler de katılmış. Grevde çatışmalar olmuş. Eylem bir ayaklanma kabul edilmiş. Önderler tutuklanmış. (s.113-117)

Dr.Naci Önsal, kendisine ait bir kitabı kaynak göstererek, “Cumhuriyet Halk Partisi 1925 yılında çıkardığı Takrir-i Sükun Kanunu ile diğer siyasi partileri kapatmış ve sendika kurmayı da yasaklamıştır” (s.26) demektedir.

Takrir-i Sükun Kanunu'nda böyle bir yasaklama yoktur. Kanun metninin tamamı şöyledir: “İrticaa ve isyana ve memleketin nizam-ı içtimaisini ve huzur ve sükununu ve emniyet ve asayişini ihlale bais, bilumum teşkilat ve tahrikat ve teşvikat ve teşebbüsat ve neşriyatı, hükümet, Reiscumhur'un tasdikiyle, res'en ve idareten men'e mezundur. İşbu ef'al erbabını Hükümet İstiklal Mahkemesine tevdi edebilir.”

Dr.Naci Önsal, 1961 Anayasası ile ilgili olarak şunları yazıyor: “1960 yılında yaşanan askeri darbeden sonra yeni Anayasa yapıldı. Grev ve lokavt hakkı tanındı.” (s.28)

Bu iddia doğru değildir. 1961 Anayasasını 1982 Anayasasından ayıran önemli özelliklerden biri, 1961 Anayasasında işverenlere lokavt yetkisinin tanınmamış olmasıdır. 1961 Anayasasının 47. maddesiyle işçilere grev hakkı tanındı. İşverenlere lokavt yetkisi ise, Bülent Ecevit'in Çalışma Bakanlığı döneminde, 24 Temmuz 1963 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasasıyla verildi.

Dr.Naci Önsal, Refik Sönmezsoy'un **Türk İşçi Hareketinde Liderler Galerisi** kitabını kaynak göstererek, “1960 Mayısında Demokrat Parti'ye yakınlığı ile bilinen Türk-İş Başkanı Nuri Beşer tutuklandı ve Kasım ayında yapılacak genel kurul öncesinde de konfederasyondan ihraç edildi” demektedir.

Bu bilgi de doğru değildir. Nuri Beşer TÜRK-İŞ'in 1957 genel kurulunda TÜRK-İŞ Genel Başkanlığı'na seçildi. Adnan Menderes'e yakın bir kişiydi. 27 Mayıs 1960 sonrasında TÜRK-İŞ Genel Başkanlığı görevinden ayrılmaya mecbur bırakıldı; ancak tutuklanmadı. 1961 genel seçimlerinde Adalet Partisi listesinden Zonguldak milletvekili seçildi. Anadolu Kulüp'te bazı emekli subaylarla yaptığı tartışmalar sonrasında dokunulmazlığı kaldırıldı, yapılan yargılamada mahkum oldu, milletvekilliği sona erdirildi ve 15 Şubat 1962 – 15 Şubat 1963 tarihleri arasında cezaevinde kaldı. Daha sonra da bir süre sürgüne gitti.